

Gerechtshof Amsterdam 9 maart 2016
ECLI:NL:GHAMS:2016:828

Uitspraak

parketnummer: 23-003966-13
datum uitspraak: 9 maart 2016

TEGENSPRAAK

Arrest van het gerechtshof Amsterdam gewezen op het hoger beroep, ingesteld tegen het vonnis van de rechtbank Amsterdam van 15 augustus 2013 in de strafzaak onder parketnummer 13-674112-11 tegen

[verdachte],

geboren te [geboorteplaats] op [geboortedag] 1978,
adres: [adres]

Onderzoek van de zaak

Dit arrest is gewezen naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting in hoger beroep van 1 oktober 2015, 10 februari 2016 en 24 februari 2016 en, overeenkomstig het bepaalde bij art. 422, tweede lid, van het Wetboek van Strafvordering, het onderzoek ter terechtzitting in eerste aanleg van 1 augustus 2013.

Het hof heeft kennisgenomen van de vordering van de advocaat-generaal en van hetgeen door de raadsman naar voren is gebracht.

Tenlastelegging

Gelet op de in eerste aanleg door de rechtbank toegelaten wijziging is aan de verdachte ten laste gelegd dat:

hij op een of meer tijdstippen in of omstreeks de periode van 20 januari 2010 tot en met 12 september 2010 te Hilversum en/of elders in Nederland, tezamen en in verenging met een ander of anderen, althans alleen, zich (telkens) in het openbaar, mondeling, (telkens) opzettelijk beledigend heeft uitgelaten over een groep mensen, te weten Arabieren wegens hun ras (ethniciteit), althans Moslims wegens hun godsdienst, door (telkens) opzettelijk

– in de documentaire ‘Wilders the movie’ (uitgezonden door het VPRO televisieprogramma Holland Doc) en/of

– op internet op de website <http://weblogs.vpro.nl/afspelen/2010/09/13/teledoc-wilders-the-movie/> en/of <http://www.hollanddoc.nl/nieuws/2010/augustus/wilders-the-movie.html>

(een) tekst(en) en/of (een) geluidsfragment(en) uit te spreken, althans te laten horen met de volgende inhoud: “Hier staat ‘Geert Akbar’, dat betekent ‘Geert is groter’. Wat ik daar eigenlijk mee bedoel is dat Geert groter is dan Mohammed de kleuterneuker. En Geert is groter dan Allah, de halvemaandemon. En zoals iedereen weet zijn Arabieren fervent kontenbonkers. En ze neuken kleine jongetjes. Dat is heel normaal in hun cultuur”.

Voor zover in de tenlastelegging taal- en/of schrijffouten voorkomen, zal het hof deze verbeterd lezen. De verdachte wordt daardoor niet in de verdediging geschaad.

Vordering openbaar ministerie

De advocaat-generaal heeft gevorderd dat de verdachte voor het impliciet primair ten laste gelegde zal worden veroordeeld tot een geldboete van € 500, subsidiair 10 dagen hechtenis.

Vonnis waarvan beroep

Hoewel het hof komt tot dezelfde beslissing als de rechtbank, doet het hof dat op andere gronden, zodat er de voorkeur aan wordt gegeven het vonnis waarvan beroep te vernietigen.

Vrijspraak

Inleiding

Op 12 september 2010 heeft de omroep VPRO in het programma ‘Holland Doc’ een documentaire uitgezonden over de politicus Geert Wilders (hierna: Wilders), getiteld: ‘Wilders, The Movie’. Documentairemakers [naam 1] en [naam 2] onderzochten daarin de drijfveren van Wilders en zijn aanhang; via interviews met kiezers, partijgenoten, collega’s en door middel van onderzoek naar het verleden van Wilders, trachtten de filmmakers het (succes van het) fenomeen Wilders te duiden.¹

Een van de geïnterviewde personen was de verdachte, die in de documentaire werd gepresenteerd als aanhanger van Wilders. Daarbij heeft hij de volgende uitlatingen gedaan:

• Fragment 1

– Ja, [de] islam is een gevaar voor de wereld. Zij willen de hele wereld veroveren door ... Ze zeggen zelf: met de baarmoeders van onze vrouwen zullen wij Europa veroveren. Dus ze maken ... Ja, ze zitten constant jihadi’s te kweken. Dus meer kinderen, meer kinderen en nog meer kinderen en nog meer vrouwen uit het Rifgebergte hernaartoe halen om nog meer kinderen te baren. Zij willen gewoon zorgen dat ze in de meerderheid zijn, zodat zij ... ja, de baas kunnen spelen en dat is een reëel gevaar en ja, dat zie ik –

• Fragment 2

– Ja, gewoon als vraagstelling: zal iemand de moslims missen als ze opeens allemaal weg zouden zijn? Dan denk ik dat overal het antwoord ‘nee’ zal zijn, want ja, ze voegen niets toe aan de maatschappij. Het zijn echt de moslims die continu lopen te zeuren en te zeiken ... en speciale rechten willen hebben en mensen lopen te bedreigen. En...stel ze zouden dat allemaal niet doen, dan zou er niets aan de hand zijn. Maar ja ze doen het wel en dat is het probleem. –

• Fragment 3

– Ik ben lid van een forum van de Jewish Taskforce. Ja, ik heb contact met die mensen. Ja, zij creëren politiek bewustzijn voor een echte rechtse stem ... die...ja ongecompromiseerd de waarheid verteld over de islam. –

• Fragment 4

– Hier staat ‘Geert Akbar’ dat betekent ‘Geert is groter’ Wat ik daar eigenlijk mee bedoel is dat Geert groter is dan Mohammed, de kleuterneuker. En Geert is groter dan Allah, de halvemaandemon. En... zoals iedereen weet zijn Arabieren fervent kontenbonkers. En ze neuken kleine jongetjes. Dat is normaal in hun cultuur. –

Opmerking interviewer: ‘Je provoceert toch wel duidelijk hè...?!’

– Nou, als de waarheid provocerend is, dan hebben mensen een probleem, want de waarheid is niet provocerend. De waarheid is de waarheid en... die zeg ik. Als mensen daar problemen mee hebben, dan moeten ze meer komen. –

Naar aanleiding daarvan is tegen de verdachte door twee personen aangifte gedaan van ‘groepsbelediging’, omdat diens uitlatingen beledigend zouden zijn voor Arabieren c.q. moslims.

Toetsingskader: beledigen van een groep wegens hun godsdienst of ras

De strafbepaling die in deze zaak van belang is, luidt als volgt:

– art. 137c, eerste lid, Wetboek van Strafrecht (Sr):

Hij die zich in het openbaar, mondeling of bij geschrift of afbeelding, opzettelijk beledigend uitlaat over een groep mensen wegens hun ras, hun godsdienst of levensovertuiging, hun hetero- of homoseksuele gerichtheid of hun lichamelijke, psychische of verstandelijke handicap, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of geldboete van de derde categorie.

De Hoge Raad heeft in zijn arrest van 10 maart 2009 (NJ 2010/19, het “Gezwel-arrest”) omtrent belediging van een groep mensen wegens hun godsdienst onder meer het volgende overwogen:

¹ Kamerstukken II 1969/70, 9724, 6, p.2.

“2.5.1. Art. 137c Sr stelt strafbaar het zich beledigend uitlaten ‘over een groep mensen wegens hun godsdienst’, doch niet het zich beledigend uitlaten over een godsdienst, ook niet indien dit geschiedt op zo’n wijze dat de aanhangers van die godsdienst daardoor in hun godsdienstige gevoelens worden gekrenkt. Strafbbaar is enkel het zich nodeloos krenkend uitlaten over een groep mensen omdat deze een bepaalde godsdienst aangaat. Het beledigen van een groep mensen wegens hun godsdienst valt – aldus de wetgeschiedenis – immers alleen onder art. 137c Sr als men de mensen, behorend tot die groep, collectief treft in hetgeen voor die groep kenmerkend is, namelijk in hun godsdienst, en men hen beledigt juist omdat zij van dat geloof zijn. Alle, zelfs felle kritiek op opvattingen die in die groep leven of op het gedrag van hen, die tot de groep behoren, blijft buiten het bereik van art. 137c Sr.

2.5.2. Gelet op de beperkte reikwijdte van art. 137c Sr die door de wetgever is beoogd, vereist deze bepaling dat de uitlating onmiskenbaar betrekking heeft op een bepaalde groep mensen die door hun godsdienst wordt gekenmerkt en zich daardoor onderscheidt van anderen. De enkele omstandigheid dat grievende uitlatingen over een godsdienst ook de aanhangers van die godsdienst krenken, is niet voldoende om die uitlatingen te kunnen gelijkstellen met uitlatingen over die aanhangers, dus over een groep mensen wegens hun godsdienst in de zin van art. 137c Sr.”

De in de tenlastelegging opgenomen, aan art. 137c Sr ontleende, wettelijke termen moeten worden geacht dezelfde betekenis te hebben als daaraan toekomt in die strafbepaling. Dit brengt mee dat vrij-spraak dient te volgen, indien de tenlastegelegde uitlatingen niet kunnen worden aangemerkt als beledigend dan wel indien deze als (niet onnodig grievende) bijdragen aan het maatschappelijk debat of als een uiting van artistieke expressie kunnen worden beschouwd.

Toepassing toetsingskader op de voorliggende zaak

Het hof overweegt vooreerst dat de tenlastegelegde bewoordingen “Hier staat (...) halvemaandemon” niet tot een bewezenverklaring kunnen leiden. Deze zouden hoogstens kunnen worden gezien als beledigende uitlatingen over de islam als godsdienst. Dit valt, mede gelet op het vooropgestelde toetsingskader, in het bijzonder het arrest van de Hoge Raad van 10 maart 2009, buiten het bereik van art. 137c Sr. Dit staat overigens ook niet tussen partijen ter discussie.

Ten aanzien van de uitlatingen “En zoals iedereen weet zijn Arabieren fervent kontenbonkers. En ze neuken kleine jongetjes. Dat is heel normaal in hun cultuur” heeft de advocaat-generaal het standpunt ingenomen dat deze beledigend zijn voor Arabieren wegens hun ras.

De raadsman heeft in dit verband betoogd dat de uitlatingen van de verdachte niet beledigend zijn in de zin van art. 137c Sr op grond van het volgende. Van belediging van Arabieren wegens hun ras kan geen sprake zijn, nu Arabieren geen ras vormen en omdat de verdachte die groep niet heeft beledigd vanwege hun ras. Evenmin zijn de uitlatingen van de verdachte beledigend voor moslims wegens hun godsdienst, omdat niet kan worden ingezien hoe die kunnen worden betrokken op moslims ‘vanwege hun godsdienst’. Verder heeft de verdachte een bijdrage geleverd, althans willen leveren, aan het publieke debat, zonder dat hij daarbij onnodig grievend is geweest.

Het hof overweegt als volgt.

Impliciet primair is ten laste gelegd dat de verdachte met de uitlating “En zoals iedereen weet zijn Arabieren fervent kontenbonkers. En ze neuken kleine jongetjes. Dat is heel normaal in hun cultuur” Arabieren opzettelijk heeft beledigd wegens hun ras. Het hof acht de belediging voor wat betreft de zinsnede “Arabieren wegens hun ras” niet bewezen. Hoewel zich een andersluidende conclusie kan opdringen wanneer deze passage op zichzelf wordt beschouwd, komt uit de fragmenten 1 tot en met 3 en de door de verdachte tegenover de politie afgelegde verklaring onmiskenbaar naar voren dat de verdachte zich richtte tot personen van niet-Westerse komaf (Arabieren) die de islam belijden. Het hof gaat daarmee voorbij aan de stelling van de advocaat-generaal dat de verdachte, indien hij in plaats van ‘Arabieren’ ‘moslims’ zou hebben bedoeld, simpelweg die laatste term had kunnen bezigen.

Omtrent de vraag of de verdachte zich, zoals impliciet subsidiair ten laste is gelegd, schuldig heeft gemaakt aan het (in het openbaar) beledigen van moslims wegens hun godsdienst, wordt als volgt overwogen.

De uitlatingen dat moslims “fervent kontenbonkers” zijn en zich schuldig maken aan het “neuken van kleine jongetjes” zijn naar hun

bewoordingen zonder meer als beledigend aan te merken. De verdachte heeft daarmee moslims beledigd wegens hun geloof omdat hij – zoals ook naar voren komt in zijn tegenover de politie afgelegde verklaring – heeft geïmpliceerd dat het door hem beschreven gedrag geworteld is in dat geloof en daarmee een uiting van de geloofsbelijdenis van moslims. De verdachte heeft daarmee de waardigheid en de eigenwaarde van moslims aangetast en hen als groep in diskrediet gebracht.

Het hof is anderzijds ook van oordeel dat de uitlatingen geacht kunnen worden te zijn gedaan in het kader van het maatschappelijk debat. Immers, de verdachte deed zijn uitspraken tijdens een gefilmd interview met hem – voorafgaand aan een anti-islam-demonstratie in Berlijn waaraan de verdachte deelnam – dat, naar hij wist, werd afgenomen ten behoeve van een door de VPRO in Nederland uit te zenden documentaire over de politicus Geert Wilders. Niet gezegd kan worden dat die uitspraken – over homoseksualiteit en pedofilie onder moslims (van niet-Westerse komaf) en het verwijt dat in die kringen niemand zich tegen dat laatste uitsprekt en het zelfs door de islam en door imams wordt goedgekeurd – niet dienstig kunnen zijn aan het maatschappelijk debat.

Ten slotte dient onder ogen te worden gezien of de uitlatingen in dat verband onnodig grievend zijn te noemen. Het hof beantwoordt deze vraag ontkennend. Degene die, zoals hier, in een politieke context zaken aan de orde wenst te stellen die in zijn ogen van algemeen belang zijn, dient daartoe daadwerkelijk in staat te zijn, ook als zijn uitlatingen kunnen kwetsen, choqueren of verontrusten. Het gaat in dit geval weliswaar om niet onderbouwde, door de verdachte veronderstelde feitelijkheden over moslims in het algemeen die hij in onsmakelijke bewoordingen te berde heeft gebracht – en dat dat laatste ook zijn bedoeling was, is onmiskenbaar –, maar het maatschappelijke debat in dezen kenmerkt zich wel vaker door provocerend en onsmakelijk taalgebruik van de deelnemers aan dat debat. De uitlatingen van de verdachte onderscheidden zich in dat opzicht niet. Mogelijk wordt de verdachte vanwege de door hem gebruikte bewoordingen door velen als een niet serieus te nemen gesprekspartner beschouwd, maar zijn uitlatingen zijn niet zodanig kwetsend dat zij moeten worden beschouwd als aanzettend tot haat, geweld, discriminatie of onverdraagzaamheid. De verdachte heeft, met andere woorden, de grenzen van hetgeen in het licht van het in art. 10 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens gegarandeerde recht op vrijheid van meningsuiting toelaatbaar moet worden geacht niet overschreden. Daarom kunnen de hier aan de orde zijnde uitlatingen – gelet op alle omstandigheden van het geval – niet als ‘beledigend’ jegens moslims ‘wegens hun godsdienst’ als bedoeld in art. 137c, eerste lid, Sr worden aangemerkt.

Het voorgaande brengt mee dat niet kan worden bewezen hetgeen de verdachte is tenlastegelegd, zodat hij daarvan moet worden vrijgesproken.

BESLISSING

Het hof:

Vernietigt het vonnis waarvan beroep en doet opnieuw recht:

Verklaart niet bewezen hetgeen de verdachte is ten laste gelegd en spreekt hem daarvan vrij.

Dit arrest is gewezen door de meervoudige strafkamer van het gerechtshof Amsterdam, waarin zitting hadden mr. J.J.I. de Jong, mr. A.M. van Woensel, mr. M.F.J.M. de Werd, in tegenwoordigheid van mr. S.M. Schouten, griffier, en is uitgesproken op de openbare terechtzitting van dit gerechtshof van 9 maart 2016.

De griffier is buiten staat dit arrest mede te ondertekenen.

Noot

Aernout Nieuwenhuis

Mr. dr. A.J. Nieuwenhuis is Universitair hoofddocent aan de Universiteit van Amsterdam en redacteur van dit blad.

Art. 137c Sr (groepsbelediging) en 137d Sr (haatzaaien) behoren tot de meest besproken bepalingen in het Wetboek van Strafrecht. Hun oorsprong ligt in 1971, toen Nederland de strafwet wijzigde om bepaalde verplichtingen op grond van het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie na te komen. Art. 5 IVURD eist strafbaarstelling van het verspreiden van denkbelden,

die zijn gegrond op rassuperioriteit en rassenhaat en van het aanzetten tot rassdiscriminatie; de groepsbelediging wordt niet met zoveel woorden genoemd.

Art. 1 IVURD geeft een ruime omschrijving van de term 'rassdiscriminatie'. Deze ziet niet alleen op ras en huidskleur, maar ook op nationale of etnische afstamming (art. 1). De term 'ras' in art. 137c en d Sr moet in beginsel op dezelfde wijze worden begrepen.¹ De wetgever nam daarnaast godsdienst en levensovertuiging op, onder meer in afwachting van een vergelijkbaar verdrag over discriminatie op grond van godsdienst. Een dergelijk verdrag is er nooit gekomen. Het valt ook sterk te betwijfelen of theorieën die uitgaan van de superioriteit van een bepaald geloof vergelijkbaar zijn met "theorieën die uitgaan van de superioriteit van een bepaald ras" (art. 4 IVURD).

De genoemde strafbepalingen, waaraan later nog de discriminatiegronden 'hetero- of homoseksuele gerichtheid', 'geslacht' (alleen in art. 137d Sr) en 'handicap' zijn toegevoegd, hebben tot geruchtmakende rechtszaken geleid. Men denke aan de processen tegen een publicist die wrange grappen over Anne Frank en de Holocaust maakte², tegen een Kamerlid die homoseksuelen met dieven vergeleek³, tegen een evangelistenpaar die de schuld voor de Holocaust bij de joden zelf legde⁴, tegen de voorman van CP 86, die de multiculturele samenleving wilde afschaffen⁵, en de zaak Wilders I.⁶ Deze strafvervolgingen leidden overigens lang niet alle tot een veroordeling.

De aandacht voor dergelijke strafzaken is terecht, omdat de strafwet hier bepaalde grenzen trekt aan de vrijheid van meningsuiting, niet alleen aan het theologisch discours, maar ook aan het maatschappelijk en politiek debat. In dit verband zij erop gewezen dat er een initiatiefwetsvoorstel aanhangig is om art. 137 c Sr geheel te schrappen en art. 137d Sr terug te brengen tot een verbod aan te zetten tot geweld.⁷ Men kan zich overigens afvragen wat dan de meerwaarde nog is boven art. 131 Sr waarin het verbod van opruiing is vastgelegd.

Andere bezwaren tegen deze uitingsdelicten richten zich speciaal op het verbod van groepsbelediging, en dan weer in het bijzonder op de belediging van groepen wegens hun godsdienst of levensovertuiging. Een robuust gevoerd debat kan immers niet uitgebreid rekening houden met gekwetste gevoelens of heilige huisjes van derden. De wetgever was zich daar overigens van bewust: 'alle, zelfs felle kritiek op opvattingen, die in die groep leven of op het gedrag van hen, die tot de groep behoren, blijft buiten het bereik van de strafwet.'⁸

Dit uitgangspunt is ook terug te vinden in de rechtspraak. In de eerste plaats dient bij de groepsbelediging op grond van godsdienst de preliminaire vraag gesteld te worden of de uitlatingen 'onmiskenbaar' over de groep gaan.⁹ Is dat niet het geval, dan is er geen sprake van groepsbelediging in de zin van art. 137c Sr. Uitlatingen over de aangehangen ideeën en uitlatingen over god, Christus en profeten zijn met andere woorden vrij. Het feit dat uitlatingen over heilige entiteiten voor gelovigen vaak kwetsender lijken te zijn dan uitlatingen over de gelovigen zelf, doet daar niet aan af. De Hoge Raad heeft de voorwaarde van 'onmiskenbaarheid' afgeleid uit de wetgeschiedenis en niet rechtstreeks uit het belang van het recht op vrijheid van meningsuiting. Dat komt als juist voor nu de op art. 10 EVRM gebaseerde jurisprudentie van het EHRM juist wél ruimte laat voor het sanctioneren van heftige uitlatingen over heilig geachte entiteiten.¹⁰

In de tweede plaats dient bij de groepsbelediging uitdrukkelijk aandacht besteed te worden aan de context.¹¹ Maken uitlatingen, die op zichzelf beledigend zijn, namelijk deel uit van het maatschappelijk debat, of bijvoorbeeld van de uiteenzetting van een godsdienstig standpunt, dan kan die context het beledigend karakter aan de uitlatingen ontnemen. De uitlatingen houden echter, ook in die context,

hun strafwaardig karakter, indien zij 'onnodig grievend' zijn. In het verleden is bijvoorbeeld het betitelen van asielzoekers als 'beulen' en 'moordenaars' als onnodig grievend aangemerkt.¹² Ook de termen 'kakkerlakken', 'berberapen' en 'ratten' werden als onnodig grievend beschouwd.¹³ Dat gold niet voor de bijbels geïnspireerde vergelijking tussen – de begane zonde – van homoseksuelen en dieven.

In de onderhavige zaak zien we het geschetste beoordelingskader terug. Het gerechtshof van Amsterdam gaat ervan uit dat de uitlatingen alleen op mogelijke belediging van een groep wegens geloof zien. De uitlatingen over 'Arabieren' zijn volgens het gerechtshof te begrijpen als uitlatingen over moslims. Dat ligt niet zonder meer voor de hand, nu de meeste moslims niet in de Arabische wereld wonen en de Arabische wereld ook aanhangers van andere godsdiensten herbergt. Ook kan men zich afvragen waarom de verdachte het niet over 'moslims' heeft wanneer hij 'moslims' bedoelt. Desondanks komt de uitleg van het gerechtshof niet geheel onbegrijpelijk voor, gezien de context, die zowel bestaat uit de overige uitlatingen van verdachte als uit de anti-islam demonstratie, waar de uitlatingen aan voorafgingen.

Het 'onmiskenbaarheidsvereiste' zorgt er vervolgens als vanzelf voor dat de uitlatingen over 'Allah' buiten het bereik van de strafwet blijven. De uitlatingen die onmiskenbaar over de moslims als groep gaan, namelijk dat het 'fervente kontenbonkers' zijn en dat zij 'zich schuldig maken aan het neuken van kleine jongetjes', kunnen volgens het gerechtshof geacht worden te zijn gedaan in het kader van het maatschappelijk debat. Daarvoor geeft het gerechtshof twee redenen: de uitlatingen zijn gedaan voorafgaand aan de anti-islam-demonstratie en de uitlatingen zien volgens het gerechtshof op de problematische positie van homoseksualiteit en pedofilie in de islam. Daarbij legt het gerechtshof mijns inziens wat al te makkelijk verband tussen 'kontenbonkers' en homoseksualiteit, maar ook los daarvan zijn de uitlatingen door het gerechtshof te begrijpen als uitlatingen over de seksuele moraal en als een vorm van kritiek op de islamitische cultuur. De verdachte heeft de gewraakte uitlatingen zelf ook afgerond met de uitspraak: 'Dat is normaal in hun cultuur'.

De benadering van het gerechtshof zou een argument voor de stelling kunnen zijn, dat het door de Hoge Raad gemaakte onderscheid tussen uitlatingen over de godsdienst of cultuur en uitlatingen over de groep gelovigen niet dan gekunsteld is. Toch valt te verdedigen dat kritiek op de godsdienst of cultuur van welke aard dan ook buiten het bereik van de strafwet moet vallen, maar dat *ad homines* gerichte generalisaties op bepaalde grenzen kunnen stuiten. De uitlating dat een bepaalde godsdienst of cultuur veel ruimte laat voor pedoseksualiteit of dat zelfs goedkeurt, is te onderscheiden van de uitlating die de aanhangers van die godsdienst als pedoseksueel afschildert. Men vergelijk de opvatting dat ook het oproepen van haat tegen personen eerder strafwaardig is dan het aanzetten tot haat tegen ideeën.¹⁴

Men kan zich overigens afvragen of dit soort uitlatingen, die 'niet op de bal maar op de man spelen' dan wel als 'slagen onder de gordel' kunnen worden bestempeld, nu echt beschouwd moeten worden deel uit te maken van het door de vrijheid van meningsuiting bij uitstek beschermde maatschappelijk debat. In dit verband kan gewezen worden op de wat andere benadering die het EHRM enige malen heeft gevolgd: 'As paragraph 2 of Article 10 recognises, however, the exercise of that freedom carries with it duties and responsibilities. Amongst them – in the context of religious opinions and beliefs – may legitimately be included an obligation to avoid as far as possible expressions that are gratuitously offensive to others and thus an infringement of their rights, and which therefore do not contribute to any form of public debate capable of furthering progress in human affairs'.¹⁵ Het valt echter te betwijfelen of een dergelijke kwa-

1 Kamerstukken II 1969/70, 9724, 6, p. 2.

2 HR 11 februari 1986, NJ 1986, 689; HR 11 december 1990, NJ 1991, 313, m.nt. 'tH.

3 HR 9 januari 2001, ECLI:NL:HR:2001:AA9368.

4 HR 18 oktober 1988, NJ 1989, 476.

5 HR 18 mei 1999, NJ 1999, 634 m. nt 't Hart.

6 Rb. Amsterdam 23 juni 2011, ECLI:NL:RBAMS:2011:BQ9001.

7 Zie M. van Noorloos, Herziening van het strafrecht over groepsbelediging en haatzaaien, *MediaForum* 2015, p. 161-171.

8 *Hand. EK* 1970/71, p. 555.

9 HR 10 maart 2009, ECLI:NL:HR:2009:BF0655.

10 EHRM 20 september 1994, no. 13470/87 (*Otto-Preminger-Institut/Oostenrijk*); EHRM 13 september 2005, no. 42571/98 (*LA/Turkije*).

11 HR 9 januari 2001, ECLI:NL:HR:2001:AA9368.

12 HR 15 april 2003, NJ 2003, 334.

13 Hof Amsterdam 11 oktober 2010, ECLI:NL:GHAMS:BO0041; HR 26 juni 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW9189.

14 A.J. Nieuwenhuis, *Over de grens van de Vrijheid van Meningsuiting*, Nijmegen Juridische Uitgeverij Ars Aequi: 2015, p. 282.

15 EHRM 20 september 1994, no. 13470/87 (*Otto-Preminger-Institut/Oostenrijk*); EHRM 13 september 2005, no. 42571/98 (*LA/Turkije*); zie ook EHRM 31 januari 2006, no. 64016/00 (*Giniewski/France*).

litatieve begrenzing van het debat de voorkeur verdient. De rechter kan immers helemaal niet voorzien wat de bijdrage van een uitlating aan de vooruitgang zal blijken te zijn. Meer in het algemeen vormt een 'grove bek' op zichzelf nog geen diskwalificatie voor deelname aan het debat.

De uitkomst van de aangehaalde benadering van het EHRM hoeft overigens niet anders te zijn dan het in de Nederlandse rechtspraak gehanteerde stappenplan, waarin de vraag of de uitlatingen onnodig grievend zijn pas beantwoord wordt, nadat is vastgesteld dat zij deel uitmaken van het maatschappelijk debat. Ook in casu zou het resultaat niet anders geweest hoeven zijn. Het gerechtshof acht de gewraakte uitlatingen namelijk niet onnodig grievend. Het gerechtshof geeft daarvoor een aantal argumenten. De eerste is dat het maatschappelijk debat zich wel vaker kenmerkt door provocerend en onsmakelijk taalgebruik. Dat mag op zichzelf juist zijn, er zijn ook na het afbreken van de politieke correctheid in de jaren van Fortuyn wel degelijk verdachten veroordeeld voor provocerend en onsmakelijk taalgebruik, zoals hiervoor is gebleken. Ook het feit dat bepaald taalgebruik in bepaalde kringen 'bon ton' is, hoeft niet per se aan de strafbaarheid in de weg te staan.¹⁶

In de tweede plaats zijn de uitlatingen volgens het gerechtshof niet zodanig kwetsend dat zij moeten worden beschouwd als aan te zetten tot haat, geweld, discriminatie of onverdraagzaamheid. Dit criterium ontleent het gerechtshof aan het arrest van de Hoge Raad in de zogeheten *Felter*-zaak. Daarin casseerde de Hoge Raad een arrest van het gerechtshof Amsterdam, dat zag op de rijkelijk ongenueanceerde uitlatingen van een politicus in spe over homoseksuelen in de stad en het stadsbestuur.¹⁷ Het gerechtshof Amsterdam was op grond van een gebrekkige analyse van de jurisprudentie van het EHRM tot de conclusie gekomen dat uitspraken van een politicus alleen onder de strafwet vallen, indien zij aanzetten tot haat, geweld en discriminatie. Daarmee werd de zelfstandige betekenis van art. 137c Sr ten opzichte van art. 137d Sr eigenlijk opgelost. De Hoge Raad achtte het door het gerechtshof gehanteerde criterium te beperkt van aard en voegde daar 'onverdraagzaamheid' aan toe. Dat doet het gerechtshof nu ook en constateert vervolgens dat de uitlatingen in casu niet als zodanig zijn aan te merken.

Het komt er volgens het gerechtshof op neer dat de verdachte de grenzen van hetgeen in het licht van het in art. 10 EVRM gegarandeerde recht op vrijheid van meningsuiting toelaatbaar moet worden geacht, niet overschreden heeft. Deze grenzen zijn het al genoemde aanzetten tot haat, geweld, discriminatie, en onverdraagzaamheid. Dat is op zichzelf juist; de Hoge Raad heeft het gegeven criterium ook mede afgeleid uit de jurisprudentie van het EHRM. Daar staat tegenover dat het EHRM beperkingen van uitlatingen, die bepaalde groepen ridiculiseren en criminaliseren, juist toelaatbaar heeft geacht, ook om discriminatie en maatschappelijke onverdraagzaamheid tegen te gaan.¹⁸ Het gerechtshof suggereert echter dat een veroordeling in casu een schending van art. 10 EVRM zou vormen. Dat is naar mijn mening niet erg aannemelijk.

In het verlengde daarvan kan men zich afvragen welke beledigingen door het gerechtshof Amsterdam nog wel als onnodig grievend zouden kunnen worden beschouwd. Dat zullen er niet veel zijn. 'Ratten' zou bijvoorbeeld kunnen slaan op het (vermeende) voortplantingsgedrag binnen een cultuur en 'verkrachters' op de als ondergeschikt aangemerkte positie van de vrouw. Daarmee lijkt de zelfstandige betekenis van art. 137c Sr voor uitlatingen die deel uitmaken van het maatschappelijk debat door het gerechtshof Amsterdam wederom in aanzienlijke mate te worden ingeperkt.

Het is mijns inziens dan ook niet verrassend dat het OM cassatie heeft ingesteld. Wel is het de vraag of het beroep in cassatie evenveel kans op succes heeft als dat in de eerder genoemde zaak. Daarin werd het recht verkeerd uitgelegd. Het antwoord op de vraag of de uitlatingen onnodig grievend zijn, is daarentegen in belangrijke mate verbonden met beoordelingen van feitelijke aard. Of een klacht over de motivering meer kans van slagen heeft, is moeilijk in te schatten.

Los daarvan kan men zich afvragen in hoeverre een dergelijke inperking van de reikwijdte van de groepsbelediging een taak van de rechter is. Dat is in beginsel wél het geval indien een restrictieve uitleg van de strafbepaling wordt voorgeschreven door art. 10 EVRM en de daarop gebaseerde jurisprudentie. In dit verband zij eraan herinnerd dat de Hoge Raad zich bij zijn onderscheid tussen uitlatingen over de godsdienst en uitlatingen over gelovigen niet heeft laten leiden door art. 10 EVRM, maar door de wil van de wetgever, zoals die in de wetsgeschiedenis was terug te vinden.

Er valt met andere woorden een onderscheid te maken tussen de wenselijkheid van de strafbaarstelling en de vraag hoe de strafbepaling uitgelegd dient te worden. Wat dat eerste betreft, zou men in lijn met de Amerikaanse First Amendment doctrine kunnen betogen dat uitlatingen over groepen vrijwel steeds als meningen zijn te kenmerken en alleen al om die reden niet voor een verbod in aanmerking mogen komen. Individuen moeten in een democratie immers zelf kunnen bepalen wat waardevolle en minder waardevolle meningen zijn. Anderzijds kan men betogen dat ook of juist in een democratie een minimum aan respect tussen burgers is voorondersteld, zodat bepaalde vormen van groepsbelediging verboden moeten kunnen worden.

Art. 10 EVRM dwingt niet tot de eerstgenoemde benadering; het EHRM acht de sanctionering van bepaalde vormen van groepsbelediging toelaatbaar. Er bestaat op grond van het verdrag overigens evenmin een positieve verplichting om groepsbelediging te verbieden, al kan men in de jurisprudentie van het EHRM wel op een aanzetje in die richting wijzen.¹⁹ Nu het EVRM in dezen niet een bepaalde uitkomst voorschrijft, komt het aan op de uitleg van de strafwet. Uit de jurisprudentie van de Hoge Raad blijkt voorts nog dat volstrekt ongenueanceerde generalisaties in grove bewoordingen naar Nederlands recht strafbaar kunnen zijn.

16 HR 15 september 2009, ECLI:NL:HR:2009:BI4739. Daarbij is wel van belang dat ging het om uitlatingen van voetbalsupporters, die niet als bijdragen aan het maatschappelijk debat werden aangemerkt.

17 HR 16 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3583.

18 EHRM 16 juli 2009, no. 16615/07 (*Féret/België*).

19 EHRM (GK) 15 maart 2012, no. 4149/04, 41029/04 (*Aksu/Turkije*). Het EHRM sluit niet uit dat de verdragspartijen op grond van art. 8 EVRM een positieve verplichting hebben om kwetsbare, etnische groepen te beschermen tegen ernstige vormen van negatieve stereotypering.